

EX-LIBRIS-URILE, FUNCȚII ȘI SEMNIFICAȚII

Maria NASTAS

Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Textile și Poligrafie, Departamentul Design Industrial și de Prods,
gr. DTP-221, or. Chișinău, Republica Moldova

Autorul corespondent: Nastas Maria, maria.nastas@dip.utm.md

Coordonatori științifici: **Viorica CAZAC**, conf.univ.,dr., Departamentul Design Industrial și de Prods, Programul Design și tehnologii Poligrafice, Universitatea Tehnică a Moldovei
Lucia ADASCALITA, asist.universitar, drd., Departamentul Design Industrial și de Prods, Programul Design și tehnologii Poligrafice, Universitatea Tehnică a Moldovei

Rezumat. *Ex-libris reprezintă o expresie artistică, un brand identitar în miniatură, un ansamblu compozițional-simbol al deținerii unor ediții de carte care au devenit în timp obiecte de artă de mare valoare. Elemente de identitate recunoscute, Ex-libris servesc ca principal indiciu pentru a identifica personalitatea proprietarilor, a colecționarilor și a valorilor tradiționale. Biblioteca Națională a Republicii Moldova deține în posesia sa o colecție impresionantă de cărți vechi și rare marcate cu exlibris care variază ca apartenență, forme, motive, stiluri și dimensiuni. Obiectivul studiului a fost acela de a identifica funcțiile, caracteristicile definitorii și tipurile de exlibris dezvoltate de artiști, de renume atât internațional, cât și național, care au participat la crearea acestora.*

Cuvinte cheie: *ex-libris, simbol, stil, formă, compoziție, artiști plastici*

Introducere

Ex libris-ul este imprimeul grafic care a fost dezvoltat pentru a identifica și împodobi edițiile prețioase. Este o etichetă care oferă o modalitate avantajoasă, individualizată, de indentitate a proprietarului cărții și de a arăta cu mândrie deținerea ediției în biblioteca, colecția sa. Un Ex libris rafinat poate adăuga valoare atât estetică, cât și monetară unei cărți. De-a lungul a cinci secole și jumătate colecționarii au apreciat edițiile cu Ex libris-uri devenit o formă de artă apreciată în sine. Scopul ex-libris-ului ca foaie decorativă a făcut posibil ca orice tip de reprezentare a trupului sau a obiectelor să fie tratată stilizat. Corpurile umane sînt lucrate plastic cu toate detaliile, oferind o impresie decorativă [1, 2].

Deținători de Ex libris-uri

Istoria cărților din colecția Carte veche și rară din cadrul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova consemnează prezența mai multor ediții valoroase ce posedă Ex libris-uri. Identitatea unor deținători ai acestor elemente este prezentată în cele ce urmează:

Paul Gore (1875-1927). În baza unei gândiri riguros clasiciste și axat, ca expresie pe paradigme artistice academice, Ex libris-ul lui Paul Gore corespunde cu cel mai înalt grad al rigorilor tradiționale ale genului. Motivele tematice ale acestuia, adevărate bijuterii, sunt inspirate simbolist din heraldică și reflectă, pe de-o parte, preocupările lui intelectuale. Pe inconfundabilele însemne de proprietate a cărțurarului este amplasat în cadrul compoziției: Ex libris/Pauli de Gore/Basarabia și deviza familiei lui nobiliare: Honor, Patria, Fideș (fig. 1) [3]. Ex-librisurile lui Paul Gore sunt caracterizate de înaltă ținută esteică, în soluție policromă. Compoziția este una complexă, cu o multitudine de elemente simbolice multidimensionale inclusă atât în încadramente circulare, cât și dreptunghiulare. Elemente specifice heraldicii blazonului identitar nobilar fac obiectul Ex librisului lui Paul Gore, dar și îi definește identitatea inconfundabilă. Acestea sunt recunoscibile pentru elemente și detalii multiple, dinamice, simbolice relevante și reprezentative pentru proprietar și pentru subiectul ediției în sine. Elementele Ex-librusului sugerează prin

elementele compoziționale domeniul de interes și pasiunile celui pe care îl reprezintă. Un aspect notabil al ex librisurilor lui Paul Gore este abordarea sa artistică distinctivă, în care se atestă utilizarea unei varietăți mari de tehnici grafice de gravură, litografie completată cu detalii grafice subtile ce formează texturi ce îi conferă autenticitate, profunzime și estetic special utilizând motive fitomorfe, geometrice și subiectual tematice. Culorile sunt alese cu grijă, vibrante ce contribuie la impactul vizual al designului ex librisului.

Figura 1. Ex librisuri ce aparțin lui Paul Gore [3]

Kiril Nikolaevici Paleolog-ul, supraveghetor onorific al Școlii de Meșteșuguri din Odesa. Până în anul 1914 școala avea 3 clase și 95 de elevi. Kiril Paleolog, pe lângă postul de supraveghetor, era și proprietarul unui atelier de legătorie care se află în casa cu nr. 86, construită în 1896 și în care era amplasată Administrația Meșteșugurilor din Odesa. Ca toți proprietarii de librării, tipografii și legătorii Kiril Paleolog avea semnul său distinctiv: ex-librisul- eticheta pe care era imprimată informație despre atelierul său [4].

Ex-librisul lui Kiril Paleologul este unul în care elementele tipografice definesc structura compozițională identitară direcționată pe orizontală și care fac referință clară și detaliată către proprietar (fig. 2).

Figura 2. Ex- librisul personalizat al lui Kiril Nikolaevici Paleolog-ul [4]

Davidov Vasili Vladimirovici șeful portului comercial Odesa, consilier judiciar, a locuit în acest oraș aproape 10 ani. Despre biblioteca sa nu se cunosc prea multe. Un număr relativ mic de exemplare, 10 la număr, din diferite domenii, astăzi se regăsesc și în colecțiile Bibliotecii Naționale din Orașul Odesa. Semnul distinctiv este ex-librisul etichetă, realizată în tehnica zincografiei cu inscripția БИБЛИОТЕКА В. В. ДАВЫДОВА. Ex-librisurile au practicat însemnele heraldice deoarece familiile de nobili și clasa ecleziastică posedau biblioteci importante, dar și pentru că heraldica lor era recunoscută cu ușurință [4, 5].

Figura 3. Ex-libris de Vasile Vladimirovici Davîdov [4]

Subiectul tematic al ex librisului personalizat al lui Davîdov este definit de intrarea în bibliotecă creând diverse asociații și interpretări simbolice sugerate de elemente arhitecturale monocrome în linii subțiri. Intrarea în bibliotecă (porțile) sunt flancate simetric atât din partea dreaptă cât și stânga de acvilele, simboluri frecvent întâlnite în heraldică și în diverse contexte simbolice asociate cu noblete, putere, curaj, viziune clară, victorie și dominanță, spiritualitate și protecție, libertate și independență (fig. 3).

Siegfried Evgenievici Ashkenazi, istoric de artă, critic de muzică și artă din Odesa. A fost fiul unui producător de tutun. Biblioteca sa personală conținea peste 10 mii de volume. După ce familia Ashkenazi a emigrat în anul 1919, biblioteca a fost naționalizată și a devenit parte a Bibliotecii Publice din Odesa. Cărțile lui Ashkenazi au fost decorate cu un semn de carte zincografic, realizat sub forma unui sigiliu de ceară cu inscripția Ex libris S. E. Ashkenasy și monograma proprietarului S.E.A (fig. 4) [4].

Figura 4. Ex librisul lui Siegfried Evgenievici Ashkenazi [4]

Compoziția ex librisului lui Ashkenazi este determinată de utilizarea elementelor tipografice ce reproduc numele posesorului în încadrământ circular, în medalionul central se regăsesc reproduce monogramele identitare familiare (fig. 4).

Analiza multicriterială a ex-librisurilor

Analiza funcțională a ex librisurilor a permis constatarea îndeplinirii funcțiilor de: identitate, promovare, sugerare a statutului social al proprietarului, estetică, comunicare, heraldică, etc.

Diversitatea acestora este foarte variată, fiind determinată de însemnele identitare nobile ale posesorilor, pasiunilor sale, cultura estetică a timpului și altele ce pot fi urmărite în tabelul 1.

Tabelul 1

Analiza multicriterială a exlibrisurilor

Nr.	Ex-libris analizat	Forma elementului grafic	Subiecte tematice	Elemente și simboluri	Stilul	Tipul	Cromatică
1.	 Ex libris de Paul Gore[3]	Forma unui sigiliu	Mitologic	Cheie, Spadă, Deviza: Honor, Patria, Fides	Stilul heraldic	Sigiliu	Policromie
2.	 Ex libris de Ignatia Vladislavova[4]	Formă a unei mărci poștale cu margini dantelate	Tipografic	Filigrane Nume prenume	Stil tipografic	Etichetă	Analogă
3.	 Ex librisul regelui Tolstoga[4]	Formă dreptunghiulară	Istoric	Coroană Suporturi Stemă Coloană	Stilul heraldic	Etichetă	Mono-cromie
4.	 Ex librisul lui Konrada Berezowskiego [4]	Formă dreptunghiulară	Mitologic	Femeia, carte	Stil Art Nouveau	Ștampilă dreptunghiulară	Mono-cromie
5.	 Ex-libris lui Vasile Vladimirovici Davîdov [4]	Compoziție din elemente arhitecturale ale unei biblioteci	Arhitectural	Coloane, vulturi	Romanic	Etichetă	Mono-cromie
6.	 Ex librisul de Jacovi Novicow [4]	Blazon	Heraldic	Mono grama, eșarfă inscripționată	Stilul heraldic	Etichetă	Mono-cromie

Concluzii

Fiecare ex-libris servește ca un intermediar între artistul care îl creează, prin prisma diferitelor simboluri și elemente stilistice abordate și persoana pe care o reprezintă, având ca scop exprimarea caracterului cultural, educațional, estetic și informațional.

Ex-librisurile reprezintă o moștenire culturală prin care putem descoperi personalitatea artistică care se află în spatele lor. Stilurile, formele, simbolurile și motivele identificate în ex-libris-uri nu fac decât să demonstreze că ele definesc o artă particulară prin care fiecare artist își lasă amprenta într-un mod distinctiv, uneori chiar fără a-și lăsa semnătura.

Ex librisurile oferă o fereastră către trecut, ilustrând evoluția gusturilor artistice, a tehnicilor de producție și a simbolurilor folosite de-a lungul timpului. Studiile asupra ex librisurilor ajută la buna înțelegere a contextului cultural și istoric din care provin aceste opere.

Studiile asupra ex librisurilor ne oferă o perspectivă asupra modului în care au evoluat tehnici artistice precum gravura, litografia, desenul și pictura în mic. Apreciem abilitățile meșterilor care au creat aceste opere complexe și rafinate.

Ex librisurile sunt pline de simboluri și motive cu semnificații variate. Studiile în acest domeniu contribuie la descifrarea semnificației acestor simboluri și observarea schimbărilor în materie de preferințe și tendințe artistice.

Ex librisurile au o legătură strânsă cu istoria cărții și a bibliotecilor. Ele oferă indicii despre modul în care cărțile erau percepute și tratate de către proprietarii lor, precum și despre evoluția practicilor de colecționare și de marcă a cărților.

Ele reprezintă o formă de artă tangibilă și personalizată într-o lume dominată de media digitală, având o continuitate remarcabilă în cultura și practicile noastre contemporane.

Lucrările științifice originale și comunicările scurte ar trebui să aibă constatări originale obligatorii și suficiente elemente care să permită reproducerea experimentelor. Articolele de revizuire ar trebui să ofere informații noi și o unificare a ideilor referitoare la subiectele lor și nu ar trebui să fie doar rezumate ale lucrărilor publicate anterior.

Referințe

- [1] KEENAN, James P. *Bookplates the art of this century* [online]. [citat 21 martie 2024]. Disponibil: <https://pdfcoffee.com/bookplates-the-art-of-this-century-review-pdf-free.html>
- [2] MOȚOC, Radu. *Exlibris* [online]. [citat 21 martie 2024]. Disponibil: http://libruniv.usarb.md/xXx/reviste/confbib/articole/2011_3-4/184-207.pdf
- [3] MALANEȚCHI, Vasile. Atelier: O comoară chișinăuiană în colecții ieșene, pag. 38-39. [citat 19 martie 2024].
- [4] Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Expoziție: *Dialog între carte și artă*. [Perioadă: 18 septembrie- 30 decembrie 2023].
- [5] VASILIEV, Nicoleta, ADASCALIȚA, Lucia. *Arta ex-librisului* [online]. [citat 25 martie 2024]